

• FINANSE I PRAWO FINANSOWE •
• Journal of Finance and Financial Law •

Wrzesień/September 2015 • vol. II, no. 3

ISSN 2353-5601

<https://doi.org/10.18778/2391-6478.2.3.05>

KONSOLIDACJA SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH W ŚWIELE KRAJOWYCH I MIĘDZYNARODOWYCH REGULACJI RACHUNKOWOŚCI

Magdalena Głowska*

Streszczenie:

Obecnie w Polsce obserwuje się dwoistość prawa rachunkowości, co oznacza, że część podmiotów gospodarczych zobowiązana jest do przestrzegania przepisów ustawy o rachunkowości (zwana dalej UoR), a pozostałe – do wytycznych Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF)¹. Zjawisko to dotyczy szeregu zagadnień z zakresu rachunkowości, w tym także konsolidacji sprawozdań finansowych.

Niniejszy artykuł ma na celu porównanie regulacji krajowych z regulacjami międzynarodowymi w obszarze skonsolidowanych sprawozdań finansowych ze wskazaniem istotnych różnic. Mimo iż nadrzędnym źródłem regulacji w Polsce jest ustawa o rachunkowości, to MSSF nabierają coraz większego znaczenia.

Słowa kluczowe: grupa kapitałowa, skonsolidowane sprawozdanie finansowe, MSSF.

JEL Class: G34.

Przyjęto/Accepted : 20.08.2015

Opublikowano/Published: 30.09.2015

WPROWADZENIE

Współczesna doba globalizacji gospodarki światowej sprzyja swobodnemu przepływowi składników majątku, kapitałów oraz zasobów ludzkich. Powoduje to bezpośrednie konsekwencje w postaci tworzenia struktur wielopodmiotowych o wymiarze narodowym i ponadnarodowym, funkcjonujących niemalże we

* Studentka II roku Finansów i Rachunkowości studiów stacjonarnych II stopnia, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny.

¹ Ang. International Financial Reporting Standards, IFRS.

wszystkich sferach życia gospodarczego. Zjawisko to określić można mianem konsolidacji, która uzewnętrznia się poprzez powstawanie grup kapitałowych. Globalny charakter grup kapitałowych wymusza konieczność stosowania uniwersalnych regulacji prawnych w zakresie ich funkcjonowania oraz konsolidacji sprawozdań finansowych. Stąd też coraz większą rolę przypisuje się Międzynarodowym Standardom Sprawozdawczości Finansowej (MSSF)², ze względu na fakt, iż proces ich wdrożenia i adaptacji zmierza w kierunku zniwelowania rozbieżności merytorycznych i jakościowych sprawozdawczości finansowej.

Przejawem harmonizacji polskich standardów rachunkowości z międzynarodowymi standardami rachunkowości, w zakresie skonsolidowanych sprawozdań finansowych, była nowelizacja ustawy o rachunkowości z dnia 1 stycznia 2009 r.³ Pomimo zabiegów zmierzających do usystematyzowania rozwiązań w tym obszarze, wciąż istnieją różnice, których zaprezentowanie stanowi przedmiot niniejszego opracowania.

W niniejszym artykule podjęto problematykę dotyczącą terminologii grup kapitałowych, zwolnień i wyłączeń z obowiązku sporządzania skonsolidowanego sprawozdania finansowego oraz metod konsolidacji – pełnej, proporcjonalnej, praw własności – ze wskazaniem różnic wynikających z zastosowania regulacji zawartych w ustawie o rachunkowości oraz Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej.

1. TERMINOLOGIA DOTYCZĄCA GRUP KAPITAŁOWYCH

W praktyce można spotkać się z różnymi, a nawet sprzecznymi definicjami grupy kapitałowej, co jest efektem różnorodnych doświadczeń oraz tradycji językowych. Bardzo często pojęcie grupy kapitałowej stosowane jest wymiennie z pojęciem holdingu, czy koncernu. W konsekwencji doprowadziło to do chaosu terminologicznego i interpretacyjnego [Kaczmarek i Glinkowska 2012: 19–26].

Zgodnie z definicją M. Trockiego, grupę kapitałową określić można jako zgrupowanie [Trocki 2004: 41]:

- powstałe w celu realizacji wspólnych przedsięwzięć gospodarczych,
- składające się z samodzielnych pod względem prawnym podmiotów gospodarczych, przybierających formę spółek kapitałowych, spółek z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółek akcyjnych,
- powiązane trwale więziami kapitałowymi oraz ewentualnie innymi.

² W latach 1973–2001 Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR) wydawane były przez Komitet Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASC). W kwietniu 2001 r. Komitet przekształcono w Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB), która zaktualizowała istniejące MSR i kontynuowała wydawanie kolejnych standardów już pod nową nazwą: MSSF. Obecnie oficjalna nazwa dla standardów wydawanych przez IASB to: Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej i taka będzie używana w niniejszym opracowaniu.

³ *Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości*, DzU 2013, nr 118, poz. 330.

Jednostkom, składającym się na grupę kapitałową, można przypisać rolę nadrzędną lub podrzędną. O nadrzędności jednostki świadczy posiadanie udziałów kapitałowych w innej jednostce należącej do grupy. Jest to efekt podporządkowania tych jednostek na skutek zawartych porozumień. Jednostki nadrzędne określić można mianem jednostek dominujących, a podrzędne – zależnych. Istnieje również zjawisko równorzędności, co wskazuje na występowanie podmiotów współzależnych w ramach grupy kapitałowej [Kozłowska-Makós 2013: 170–171].

Zgodnie z regulacjami prawnymi, na grupę kapitałową składają się: jednostka dominująca oraz jednostki zależne. Jednostkę dominującą oraz jednostki zależne obejmuje się konsolidacją metodą pełną. W przypadku jednostek współzależnych istnieje możliwość dokonania wyboru pomiędzy metodą konsolidacji proporcjonalnej, a metodą praw własności. Z kolei udziały w jednostkach stowarzyszonych wycenia się metodą praw własności [UoR, art. 59].

Tabela 1. Terminologia dotycząca grup kapitałowych

Ustawa o rachunkowości	MSR/MSSF
Jednostka dominująca – spółka handlowa, bądź przedsiębiorstwo państwowe, sprawująca kontrolę nad inną jednostką.	Jednostka dominująca – jednostka gospodarcza posiadająca jedną, bądź więcej jednostek zależnych.
Jednostka zależna – spółka handlowa, bądź podmiot utworzony i funkcjonujący zgodnie z przepisami obcego prawa handlowego, która kontrolowana jest przez jednostkę dominującą.	Jednostka zależna – jednostka gospodarcza kontrolowana przez inną jednostkę (zwaną jednostką dominującą).
Grupa kapitałowa – jednostka dominująca wraz z jednostkami zależnymi.	Grupa kapitałowa – jednostka dominująca oraz wszystkie jednostki zależne.
Jednostka stowarzyszona – spółka handlowa, bądź podmiot utworzony i działający zgodnie z przepisami obcego prawa handlowego, na którą znaczący inwestor wywiera znaczący wpływ.	Jednostka stowarzyszona – jednostka gospodarcza, na którą inwestor wywiera znaczący wpływ i która nie jest ani jednostką zależną od inwestora, ani wspólnym przedsięwzięciem inwestora.
Wspólnik jednostki współzależnej – spółka handlowa lub przedsiębiorstwo państwowe, sprawująca wraz z innymi udziałowcami współkontrolę nad jednostką współzależną. Jednostka współzależna – jednostka współkontrolowana przez wspólników na mocy obowiązującej między nimi umowy, umowy spółki, bądź statutu.	Wspólne przedsięwzięcie – ustalenia umowne, zgodnie z którymi dwie (lub więcej) strony podejmują działalność gospodarczą podlegającą współkontroli. Podmiot współkontrolowany – wspólne przedsięwzięcie wymagające ustanowienia osoby prawnej, spółki osobowej, bądź innego podmiotu, w którym każdy ze wspólników przedsięwzięcia posiada swój udział.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UoR, art. 3, MSR 27, MSR 28, MSR 31.

Takie rozwiązania obowiązują w polskim prawie bilansowym dopiero od 2009 r. Wcześniej uznawano, iż w skład grupy kapitałowej wchodzi: jednostka dominująca, jednostki zależne, a także jednostki współzależne niebędące spółkami

handlowymi. Jednostkę dominującą oraz jednostki zależne konsolidowano metodą pełną, a do jednostek współzależnych niebędących spółkami handlowymi – stosowano metodę konsolidacji proporcjonalnej. Natomiast udziały w jednostkach stowarzyszonych oraz jednostkach współzależnych będących spółkami handlowymi wyceniano metodą praw własności. Tabela 1 prezentuje poszczególne pojęcia zgodnie ze znowelizowaną ustawą o rachunkowości oraz MSSF.

Nowelizacja ustawy o rachunkowości przyczyniła się do zniwelowania różnic w zakresie terminologii dotyczącej grup kapitałowych, jednostek składających się na tę wielopodmiotową strukturę gospodarczą oraz doboru właściwej metody konsolidacji dla poszczególnych jednostek.

2. ZWOLNIENIA I WYŁĄCZENIA Z OBOWIĄZKU KONSOLIDACJI SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH

Bardzo istotna zmiana miała miejsce 1 stycznia 2005 r., zgodnie z którą emitenci papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu na regulowanych rynkach któregośkolwiek z państw członkowskich Unii Europejskiej zobowiązani zostali do tworzenia skonsolidowanych sprawozdań finansowych zgodnie z postanowieniami MSSF. Decyzja ta była wynikiem rozporządzenia nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie stosowania międzynarodowych standardów rachunkowości [Więclaw 2014: 11].

Ustawa o rachunkowości nie nakłada na mniejsze grupy kapitałowe obowiązku sporządzania skonsolidowanego sprawozdania finansowego. Natomiast zgodnie z MSR istnieje konieczność konsolidacji sprawozdań finansowych przez wszystkie jednostki dominujące, niezależnie od wielkości grupy kapitałowej.

Poprzez pojęcie małej grupy kapitałowej rozumie się jednostkę dominującą oraz wszystkie jednostki podporządkowane, których łączne dane finansowe na dzień bilansowy roku obrotowego, a także na dzień bilansowy roku poprzedzającego rok obrotowy spełniają co najmniej dwa z następujących wymogów [Sikacz 2011: 100]:

- łączne średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty nie przekracza 250 osób,
- łączna suma bilansowa w walucie polskiej nie przekracza równowartości 7 500 000 euro,
- łączne przychody netto ze sprzedaży produktów i towarów oraz operacji finansowych w walucie polskiej nie przekraczają równowartości 15 000 000 euro.

Ponadto, w świetle przepisów UoR, dopuszcza się zwolnienie z obowiązku konsolidacji jednostki dominującej zależnej od innej jednostki. Podmioty korzystające z tego zwolnienia zobowiązane są dopełnić pozostałych warunków stanowiących, iż jednostka dominująca wyższego szczebla dysponuje co najmniej 90% udziałem w tej jednostce oraz uzyskano zgodę pozostałych udziałowców na

take zwolnienie. Wówczas obowiązkiem jednostki dominującej wyższego szczebla jest objęcie konsolidacją zależnej od niej jednostki dominującej niższego szczebla oraz wszystkich jednostek od niej zależnych [Remlein 2013: 111].

Powyżej opisany przypadek zwolnienia pozostaje w zgodzie z wytycznymi MSR 27. Jednostka dominująca będąca jednostką zależną podmiotu posiadającego w niej całościowy, bądź częściowy udział może odstąpić od obowiązku konsolidacji, przy czym konieczne jest sporządzenie skonsolidowanego sprawozdania finansowego przez jednostkę dominującą najwyższego szczebla i brak sprzeciwu pozostałych właścicieli [Gierusz i Gierusz 2010: 30–31].

Należy podkreślić fakt, iż wyjątek stanowią podmioty będące emitentami papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu na regulowanych rynkach państw członkowskich Unii Europejskiej, na które nałożony jest bezwzględny obowiązek konsolidacji sprawozdań finansowych.

W polskim prawie bilansowym przewidziano także możliwość wyłączenia z konsolidacji określonych jednostek zależnych. Zatem wyłączeniu podlegają następujące jednostki [UoR, art. 57 ust. 1, art. 58 ust. 1]:

- których udziały nabyto, zakupiono, bądź pozyskano w innej formie w wyłącznym celu późniejszej odsprzedaży w terminie nieprzekraczającym jednego roku od dnia ich nabycia, zakupu, bądź pozyskania,
- jeżeli napotka się ograniczenia w kwestii sprawowania kontroli nad daną jednostką,
- których dane finansowe można uznać za nieistotne,
- jeżeli zdobycie informacji koniecznych do prawidłowego oraz rzetelnego objęcia jednostki konsolidacją wymaga poniesienia niewspółmiernie wysokich kosztów (zwolnienie to ma zastosowanie wyłącznie wobec jednostek mających siedzibę lub miejsce sprawowania zarządu poza terytorium Europejskiego Obszaru Gospodarczego).

Zgodnie z założeniami MSR 27 konsolidacją objęte są wszystkie jednostki zależne. Jednakże, Założenia Koncepcyjne do Standardów oraz postanowienia MSR 1 stwarzają możliwość wyłączenia z konsolidacji jednostek, których dane finansowe nie są istotne.

Jeżeli jednostka zależna została nabyta z wyłącznym przeznaczeniem do późniejszej odsprzedaży – zgodnie z postanowieniami MSR 27 – jednostkę tę konsoliduje się metodą pełną i wykazuje w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym – zgodnie z MSSF 5 – w pozycji „Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży i działalność zaniechana”.

3. KONSOLIDACJA METODĄ PEŁNĄ

Podstawowe zasady konsolidacji metodą pełną wynikające z przepisów ustawy o rachunkowości są tożsame z założeniami zawartymi w MSR. Idea konsolidacji metodą pełną sprowadza się do łączenia (sumowania) pełnych war-

tości poszczególnych pozycji sprawozdań finansowych jednostki dominującej i jednostek zależnych oraz dokonaniu odpowiednich korekt i wyłączeń [UoR, art. 60 ust. 1, MSR 27 p. 22]. Wyłączeniu podlega cena nabycia udziałów będących w posiadaniu jednostki dominującej i innych jednostek objętych konsolidacją w jednostkach zależnych, a także część kapitału własnego jednostek zależnych odpowiadająca udziałowi jednostki dominującej i innych jednostek objętych konsolidacją [UoR, art. 60 ust. 2, MSR 27 p. 22a]. W tab. 2 zaprezentowano podstawowe założenia dotyczące konsolidacji metodą pełną zgodnie z ustawą o rachunkowości oraz MSSF.

Tabela 2. Konsolidacja metodą pełną – ustawa o rachunkowości a MSSF

Ustawa o rachunkowości	MSR/MSSF
Sprowadza się do sumowania pełnych wartości odpowiednich pozycji sprawozdań finansowych jednostki dominującej oraz jednostek zależnych, a także dokonaniu wyłączeń i korekt konsolidacyjnych	Polega na łączeniu sprawozdań finansowych jednostki dominującej i jednostek zależnych, sumując poszczególne pozycje aktywów, zobowiązań, kapitału własnego, przychodów oraz kosztów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UoR, art. 60, MSR 27 p. 22.

Na dzień nabycia udziałów jednostek podporządkowanych ustala się różnicę pomiędzy ceną nabycia udziałów a aktywami netto wycenionymi w wartościach godziwych – takie założenie jest zgodne zarówno z ustawą o rachunkowości, jak i MSSF. MSSF 3 stanowi, iż w aktywach netto jednostki podporządkowanej uwzględnia się zobowiązania warunkowe. W przypadku, gdy cena nabycia udziałów jest wyższa od wartości aktywów netto jednostki podporządkowanej, to w aktywach skonsolidowanego bilansu wykazuje się wartość firmy. Ustawa o rachunkowości nakłada obowiązek amortyzacji wartości firmy metodą liniową przez okres nieprzekraczający pięciu lat. W uzasadnionych przypadkach okres amortyzacji wydłuża się do dwudziestu lat [UoR, art. 60, ust. 2, art. 44b ust 10]. Zgodnie z MSSF 3, nie amortyzuje się wartości firmy, lecz poddaje testom na trwałą utratę wartości co najmniej raz w roku [MSSF 3 p. 54–55].

W sytuacji, gdy cena nabycia udziałów jednostek podporządkowanych nie przekracza wartości godziwej aktywów netto – zgodnie z prawem bilansowym – ustala się ujemną wartość firmy, którą następnie wykazuje się w pasywach skonsolidowanego bilansu i poddaje amortyzacji [UoR, art. 60 ust. 2]. Zgodnie z MSSF 3, w przypadku zajścia wyżej opisanej sytuacji, dokonuje się ponownej identyfikacji i wyceny możliwych do zidentyfikowania aktywów i zobowiązań nabytej jednostki zależnej oraz ponownej weryfikacji ceny nabycia udziałów. Po dokonaniu tych czynności powstałą nadwyżkę odpisuje się jednorazowo w zysku lub stracie okresu, w którym nabyto udziały [MSSF 3 p. 56].

Kolejną kwestią są kapitały mniejszości, które zgodnie z ustawą o rachunkowości wykazuje się w odrębnej pozycji w pasywach skonsolidowanego bilansu. Z kolei MSR 27 nakłada obowiązek ich ujmowania w ramach kapitału własnego, oddzielając je od kapitału grupy kapitałowej. Podejście do zagadnienia kapitałów mniejszości podyktowane przepisami ustawy o rachunkowości oraz MSSF prezentuje tab. 3.

Tabela 3. Kapitał mniejszości – ustawa o rachunkowości a MSSF

Ustawa o rachunkowości	MSR/MSSF
<p>Kapitały mniejszości – udziały w kapitale własnym jednostek zależnych osób lub jednostek spoza grupy kapitałowej, wykazywane w odrębnej pozycji pasywów, po kapitałach własnych – „Kapitały mniejszości”.</p> <p>Wartość początkowa kapitałów ustalana jest w wysokości odpowiadającej im wartości godziwej aktywów netto na dzień rozpoczęcia sprawowania kontroli. Wartość ta podlega zwiększeniom, bądź zmniejszeniom odpowiednio o następujące zmiany w aktywach netto jednostek zależnych.</p>	<p>Udziały mniejszości – część wyniku finansowego oraz aktywów netto jednostki zależnej przypadająca na udziały kapitałowe, które nie należą do jednostki dominującej.</p> <p>Udziały mniejszości prezentowane są w skonsolidowanym bilansie w ramach kapitału własnego, oddzielając go od kapitału własnego jednostki dominującej.</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie UoR, art. 60 ust. 9, MSSF 3, MSR 27 p. 33.

Mimo iż idea metody konsolidacji pełnej jest taka sama zarówno w ustawie o rachunkowości, jak i MSSF, to można zaobserwować różnice w zakresie rozwiązań merytorycznych.

4. KONSOLIDACJA METODĄ PROPORCJONALNĄ

Przed nowelizacją ustawy o rachunkowości jednostki współzależne niebędące spółkami handlowymi obejmowane były konsolidacją metodą proporcjonalną. Od 2009 r. dane finansowe jednostek współzależnych wykazuje się w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym, stosując metodę proporcjonalną lub metodę praw własności. Z podobnymi zasadami można spotkać się w MSR.

MSR 31, dla konsolidacji metodą proporcjonalną, przewiduje możliwość zastosowania jednego z dwóch formatów sprawozdawczych. Pierwszy z nich zakłada, iż wspólnik łączy własne udziały w aktywach, pasywach, przychodach oraz kosztach spółkontrolowanego podmiotu z podobnymi pozycjami w swoim sprawozdaniu, pozycja po pozycji. Z kolei, zgodnie z drugim założeniem, wspólnik ma możliwość wprowadzenia oddzielnej pozycji w sprawozdaniu finansowym w celu wykazania w aktywach, pasywach, przychodach oraz kosztach podmiotu spółkontrolowanego. Obydwa formaty sprawozdawcze prowa-

dążą do osiągnięcia tych samych rezultatów w postaci jednakowych kwot wyniku netto, aktywów, pasywów, przychodów oraz kosztów [MSR 31, p. 34]. W tab. 4 zaprezentowano charakterystykę metody konsolidacji proporcjonalnej zgodną z ustawą o rachunkowości oraz MSSF.

Tabela 4. Metoda konsolidacji proporcjonalnej – ustawa o rachunkowości a MSSF

Ustawa o rachunkowości	MSR/MSSF
Istota tej metody sprowadza się do sumowania pełnych wartości poszczególnych pozycji sprawozdania finansowego jednostki dominującej z poszczególnymi pozycjami sprawozdań finansowych jednostek współzależnych w wartości odpowiadającej posiadanemu przez jednostki grupy kapitałowej udziałowi oraz dokonania wyłączeń.	Metoda stanowiąca, iż wszystkie aktywa, zobowiązania, przychody oraz koszty współkontrolowanego podmiotu przypadające na wspólnika przedsięwzięcia należy indywidualnie zsumować z podobnymi pozycjami sprawozdań finansowych wspólnika przedsięwzięcia lub wykazać jako oddzielne pozycje sprawozdań finansowych wspólnika przedsięwzięcia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UoR, art. 61, MSR 31, p. 3.

W metodzie konsolidacji proporcjonalnej brak jest istotnych rozbieżności pomiędzy wytycznymi ustawy o rachunkowości a MSSF.

5. METODA PRAW WŁASNOŚCI

Założenia dotyczące metody praw własności zostały odmiennie unormowane w ustawie o rachunkowości oraz MSSF. Zgodnie z krajowymi regulacjami, wartości firmy lub ujemnej wartości firmy ustalonej na dzień nabycia udziałów nie koryguje się o cenę nabycia i nie wykazuje w aktywach, bądź pasywach skonsolidowanego bilansu. W kolejnych okresach wymaga się, aby cenę nabycia udziałów powiększyć lub pomniejszyć o przypadające względem znaczącego inwestora zwiększenia, bądź zmniejszenia kapitału własnego podmiotu podporządkowanego, a także o odpis różnicy wynikający z wyceny aktywów netto wedle ich wartości godziwych i wartości księgowych, dotyczący danego okresu sprawozdawczego [UoR, art. 63].

Warto zauważyć, iż do 2008 roku na podstawie artykułu 62 ustawy o rachunkowości, metodą praw własności wyceniano udziały w jednostkach stowarzyszonych oraz współzależnych będących spółkami handlowymi. Na skutek nowelizacji ustawy o rachunkowości uchylono artykuł 62.

Zgodnie z koncepcją MSR 28, na dzień nabycia udziałów jednostki stowarzyszonej, ustala się różnicę pomiędzy ceną nabycia udziałów, a aktywami, zobowiązaniami oraz zobowiązaniami warunkowymi wycenionymi wedle ich wartości godziwych. Jeżeli cena nabycia udziałów przewyższy aktywa, zobowiązania oraz zobowiązania warunkowe, wówczas powstaje wartość firmy. Wartość firmy nie koryguje ceny nabycia udziałów, nie wykazuje się jej w aktywach

skonsolidowanego bilansu oraz nie poddaje amortyzacji. W przypadku wystąpienia nadwyżki udziału inwestora w wartości godziwej netto możliwych do zidentyfikowania aktywów, zobowiązań oraz zobowiązań warunkowych jednostki stowarzyszonej ponad cenę nabycia inwestycji, należy wyłączyć ją z wartości bilansowej inwestycji oraz ująć jako przychody dotyczące okresu, w którym nastąpiło nabycie tej jednostki [MSR 28]. Tabela 5 prezentuje metodę praw własności zgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości oraz MSSF.

Odmienne stanowisko w tej kwestii prezentuje MSR 28, nie dopuszczając możliwości wyceny udziałów z zastosowaniem metody praw własności w jednostkowym sprawozdaniu finansowym. Jeżeli znaczący inwestor posiada wyłączenie udziały w jednostkach, które są wyceniane metodą praw własności, wówczas w każdym przypadku zobligowany jest do sporządzenia oddzielnego sprawozdania finansowego [MSR 28, p. 2–5].

Tabela 5. Metoda praw własności – ustawa o rachunkowości a MSSF

Ustawa o rachunkowości	MSR/MSSF
Sprowadza się do wykazywania w aktywach trwałych skonsolidowanego bilansu pozycji „Udziały w jednostkach podporządkowanych wyceniane metodą praw własności” w cenie ich nabycia, którą zwiększa się lub zmniejsza o przypadające względem jednostki dominującej, wspólnika jednostki współzależnej, bądź znaczącego inwestora zwiększenia bądź zmniejszenia kapitału własnego jednostki podporządkowanej	Metoda rozliczania, zgodnie z którą inwestycję początkowo ujmuje się według ceny nabycia, po dniu nabycia, jej wartość koryguje się odpowiednio o zmianę udziału inwestora w aktywach netto jednostki, w której dokonana została inwestycja.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UoR, art. 63, MSR 28.

Tabela 6. Zakres wyłączeń – ustawa o rachunkowości a MSSF

Ustawa o rachunkowości	MSR/MSSF
Metoda praw własności nie jest stosowana wówczas, gdy: – udziały nabyto, zakupiono, bądź pozyskano w innej formie w celu ich późniejszej odsprzedaży w terminie nieprzekraczającym roku od dnia ich nabycia, zakupu, bądź pozyskania, – ograniczenia w sprawowaniu kontroli uniemożliwiają swobodne dysponowanie aktywami, zyskiem netto, bądź skutkują wyłączeniem wywierania znaczącego wpływu na jednostkę, – pozyskanie informacji wymaga poniesienia niewspółmiernie wysokich kosztów.	Metoda praw własności nie jest stosowana wówczas, gdy: – inwestycja zostaje zaklasyfikowana jako aktywa przeznaczone do sprzedaży zgodnie z MSSF 5 i zbyta w terminie nieprzekraczającym roku, – inwestor nie kwalifikuje się jako spółka publiczna, a jego bezpośrednia, bądź pośrednia jednostka dominująca wyższego szczebla sporządza skonsolidowane sprawozdania finansowe według MSSF/MSR, – ustaje wywieranie znaczącego wpływu na jednostkę stowarzyszoną przez inwestora.

Źródło: opracowanie własne na podstawie UoR art. 63a, MSR 28, p. 13–15.

Zarówno przepisy ustawy o rachunkowości, jak i MSSF zezwalają na wyłączenie określonych jednostek z wyceny metodą praw własności, z tym, że zakres wyłączeń jest różny w obu przypadkach (tab. 6).

Pomimo nowelizacji ustawy o rachunkowości i dostosowania polskich regulacji do MSSF wciąż istnieją rozbieżności w obszarze wyceny udziałów metodą praw własności.

PODSUMOWANIE

Zaprezentowana analiza porównawcza przepisów ustawy o rachunkowości oraz Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej, miała na celu dowieść występowania różnic pomiędzy polskimi a międzynarodowymi regulacjami w zakresie konsolidacji sprawozdań finansowych. Nie na wszystkich płaszczyznach rozbieżności te występują, co jest efektem progresywnych zmian postępujących na przestrzeni ostatnich kilku lat w polskim prawie bilansowym. Kierunek owych zmian wytyczany jest przez Międzynarodowe Standardy Rachunkowości. Nowelizacja ustawy o rachunkowości z dnia 1 stycznia 2009 r., niwelująca szereg różnic, była krokiem w kierunku harmonizacji oraz standaryzacji rachunkowości w Polsce.

Szczególnym rodzajem sprawozdawczości finansowej są skonsolidowane sprawozdania finansowe obrazujące sytuację majątkowo-finansową grupy kapitałowej, w skład której wchodzi jednostki zależne, zlokalizowane w różnych krajach. Dlatego też istnieje zapotrzebowanie ze strony akcjonariuszy lub udziałowców na uniwersalność i przejrzystość zasad oraz metod sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych.

Na podstawie dokonanej analizy porównawczej zapisów ustawy o rachunkowości oraz MSSF stwierdzić można, iż najmniej rozbieżności występuje w zakresie konsolidacji metodą proporcjonalną. W przypadku dwóch pozostałych metod – pełnej oraz praw własności – wciąż pozostają rozwiązania merytoryczne różniące się od Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej. Jednakże obserwując silny trend harmonizacji zasad polskiej rachunkowości można oczekiwać kolejnych zmian, które skutkować będą przejrzystością stosowanych zasad, a finalnie porównywalnością danych finansowych, bez względu na lokalizację geograficzną jednostek gospodarczych wchodzących w skład grupy kapitałowej.

BIBLIOGRAFIA

- Frendzel M., Ignatowski R., Kabalski P., 2012, *Najnowsze zmiany w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Gierusz A., Gierusz M., 2010, *Konsolidacja sprawozdań finansowych wg MSSF*, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, Gdańsk.

- Ignatowski R., 2009, *Zwolnienia z obowiązku sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych*, [w:] E. Walińska (red.), *Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer, Warszawa.
- International Accounting Standard 27, *Consolidated and Separate Financial Statements*, www.iasb.org.
- International Accounting Standard 28, *Investments in Associates and Joint Ventures*, www.iasb.org.
- International Accounting Standard 31, *Interests in Joint Ventures*, www.iasb.org.
- International Financial Reporting Standard 3, *Business Combinations*, www.iasb.org.
- International Financial Reporting Standard 5, *Non-current Assets Held for Sale and Discontinued Operations*, www.iasb.org.
- Kozłowska-Makóś D., 2013, *Charakterystyka modeli współdziałania podmiotów gospodarczych w ramach złożonych struktur kapitałowych*, [w:] A. Mularczyk, I. Zdonek (red.), „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, seria: Organizacja i Zarządzanie”, z. 64, vol. 64, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice,
- Raciński A., 2008, *Konsolidacja sprawozdań finansowych*, Polska Akademia Rachunkowości, Warszawa.
- Remlein M., 2013, *Rachunkowość grup kapitałowych według polskiego prawa bilansowego i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 25 września 2009 r. w sprawie szczegółowych zasad sporządzania przez jednostki inne niż banki, zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych*, DzU 2009, nr 169, poz. 1327.
- Sikacz H., 2011, *Ocena sytuacji finansowej operacyjnych grup kapitałowych*, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Trocki M., 2004, *Grupy kapitałowe. Tworzenie i funkcjonowanie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości*, DzU 2014, poz. 1100.
- Więclaw W., 2014, *Konsolidacja sprawozdań finansowych. Rozliczanie połączeń i podziałów w świetle MSSF/MSR*, Wolters Kluwer, Warszawa.

CONSOLIDATION OF FINANCIAL STATEMENTS ACCORDING TO THE NATIONAL AND INTERNATIONAL ACCOUNTING REGULATIONS

In accountancy in Poland two main approaches can be observed recently. In the first one, business entities are following the legal procedures of Accounting Act, while in the second one they are obliged by International Financial Reporting Standards guidelines. Such phenomenon affects many fields of accountancy, including consolidation of financial statements.

In this note the differences between national and international principles of consolidation of financial statements are considered. Despite the fact, that Accounting Act is currently the in force regulations, the increasing importance of IFRS can be observed.

Key words: capital group, consolidated financial statements, IFRS.